

Jubileusz Profesora Jerzego Kolendo

W dniu 9. czerwca 2003 roku siedemdziesiąte urodziny obchodził Profesor Jerzy Kolendo, jeden z najwybitniejszych polskich historyków i archeologów, znakomity epigrafik, filolog klasyczny, numizmatyk i znawca dziejów polskiego kolekcjonerstwa szeroko pojętych starożytności. Wykaz ten nie wyczerpuje jednak listy zainteresowań J. Kolendo. Z Profesorem można porozmawiać na każdy temat dotyczący świata antycznego, dowiadując się zawsze czegoś nowego i interesującego.

Jerzy Kolendo studiował historię w Uniwersytecie Warszawskim w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych. Równolegle interesował się archeologią, która stała się dla niego już podczas nauki w liceum. Dlatego też w czasie studiów uczestniczył w zajęciach na kierunku „historia kultury materialnej”, jak wówczas nazywano archeologię. Jako archeolog jest uczniem profesora Kazimierza Majewskiego, jednego z wybitnych znawców starożytności. Po studiach zatrudniony został w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk, w zakładzie kierowanym przez prof. T. Łepkowskiego. Pracował tam do 1970 roku. W tym czasie u prof. I. Biezuńskiej-Małowist przygotował doktorat obroniony na Uniwersytecie Warszawskim. Dysercja dotyczyła kolonatu w Afryce Rzymskiej. Praca ta ukazała się drukiem najpierw po polsku, pod tytułem *Kolonat w Afryce Rzymskiej w I-II wieku i jego geneza* (Warszawa 1962), a potem w języku francuskim (Paris 1976), ciesząc się tak dużym zainteresowaniem, że konieczne było kolejne wydanie (Paris 1991). W 1968 roku, a zatem już 14 lat po ukończeniu studiów, J. Kolendo uzyskał stopień dok-

tora habilitowanego. Rozprawa habilitacyjna to książka *Postęp techniczny a problem siły roboczej w rolnictwie starożytnej Italii* (Wrocław–Warszawa–Kraków 1968). Pewnego rodzaju podsumowaniem studiów J. Kolendo nad rolnictwem rzymskim była praca na ten temat wydana po włosku w Rzymie w 1980 r. (*L'agricoltura nell'Italia romana. Tecniche agrarie e progresso economico dalla tarda repubblica al principato*).

Od 1971 r. Jerzy Kolendo zatrudniony jest w Uniwersytecie Warszawskim, w Instytucie Archeologii. Zajmuje się źródłami pisanymi, greckimi i rzymskimi (zwłaszcza tymi ostatnimi), importami rzymskimi odkrytymi na obszarze Barbaricum (wiele uwagi poświęcając znaleziskom monet), a także dziejami polskiej archeologii i historii starożytnej. Wielokrotnie uczestniczył w badaniach wykopaliskowych prowadzonych na terenie rzymskiego obozu legionowego w Novae w Bułgarii; opracował i opublikował inskrypcje tamże znalezione. Wykopaliska w Novae zawsze były i nadal są Mu szczególnie bliskie.

Jerzy Kolendo stworzył oryginalną szkołę badawczą. Wprowadził między innymi do archeologii pojęcie „archeologii bibliotecznej”, która polega na „wykopywaniu” ze starej literatury i archiwaliów informacji o znaleziskach archeologicznych. Opracował i ugruntował związane z nią zasady postępowania badawczego. Podczas właśnie takich „wykopalisk bibliotecznych” odnalazł różnej wartości przekazy (niekiedy bezcenne) o monetach antycznych, które analizował oraz interpretował. Tak zaczęły się Jego zainteresowania numizmatyką. Jerzy Kolendo zwrócił uwagę, że większość dawnych informacji o odkryciach monet wymaga

dokładnej analizy z zastosowaniem klasycznego aparatu z zakresu badań źródłoznawczych, takiego, jaki stosuje się przy pracy ze źródłami pisanyymi w celu odtworzenia faktu historycznego. Coraz więcej osób, dzięki współpracy z Profesorem Kolendo, przekonuje się o niezwykłej wadze tego typu studiów, a „archeologia biblioteczna” zyskuje coraz większe zainteresowanie i popularność wśród archeologów i numizmatyków.

Wkład Jerzego Kolendo do numizmatyki jest bardzo istotny. Od wielu lat uczestniczy On w pracach Komisji Numizmatycznej PAN. Opublikował wiele artykułów o tematyce numizmatycznej. Profesor żywo interesuje się historią numizmatyki. Szczególnym tego przykładem jest duża liczba studiów poświęconych Joachimowi Lelewelowi, którego nazwał „pionierem badań nad numizmatyką celtycką” i zwrócił naszą uwagę na poniekąd zapomnianą jego pracę *Etudes archéologiques et numismatiques. Type gaulois, ou celtique* (Bruxelles 1841; *Type gaulois ou celtique, Atlas*, Bruxelles 1840). Przy okazji Profesor Kolendo „odkrył” tu informacje o dwóch monetach celtyckich z okolic Krakowa. Profesor przywrócił do „obiegu naukowego” również pracę J. N. Sadowskiego, *Drogi handlowe greckie i rzymskie przez porzeczka Odry, Wisły, Dniepru i Niemna do wybrzeży Morza Bałtyckiego* (Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie, 3, 1876). Artykuł na ten temat (Światowit, 37, 1993) to pewnego rodzaju instrukcja, jak należy obecnie z niej korzystać. Jerzemu Kolendo zawdzięczamy także ważne ustalenia o nieznanym znaleziskach monet rzymskich z archiwaliów Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk, o zbiorach numizmatycznych liceum w Krzemieńcu oraz Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Profesor pisał także o medalionach rzymskich odkrytych w okolicach Przemyśla oraz okolicach Chocimia. Szczególnie znany i często cytowany jest artykuł o skarbie monet Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta z Łysej Góry (Archeologia, 17, 1966). Po lekturze tego tekstu podchodzimy z dużym dystansem do dawnych informacji o znaleziskach monet Cezara czy Augusta, zawsze analizując niezwykle dociekliwie, czy nie jest to przypadkiem niepoprawna interpretacja legendy (CAES, AVG). Kolejną, niezwykle ważną pozycją o tematyce numizmatycznej są studia nad unikal-

nym w Polsce skarbem monet republikańskich, odkrytym w Połańcu (Biuletyn Numizmatyczny, 9-12 /221-224/, 1986). Zespół ten, znaleziony w 1968 r., cieszy się niesłabnącym wciąż zainteresowaniem, przy czym najważniejszym problemem są okoliczności przybycia tego wyjątkowego zespołu na nasze ziemie. Profesor zaproponował kilka rozwiązań, przychylając się do tezy o politycznych przyczynach napływu monet znalezionych w Połańcu. Przy okazji przedstawił własną interpretację wystąpienia monet republikańskich w okolicach Połańca, z Otańczy i Turska, sugerując, że pierwotnie mogły one pochodzić z zespołu ukrytego w Połańcu.

Tematem licznych artykułów Profesora Kolendo są znane z literatury znaleziska monet antycznych, które są niepoprawnie interpretowane, dublowane lub po prostu zapomniane. Wystarczy wspomnieć chociażby obydwie artykuły opublikowane w serii, której jest współredaktorem, pt. „Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski” (t. I i II), czy też pracę *O czterech lokalizacjach znaleziska monety rzymskiej odkrytej na cmentarzysku w Czermnie* (WN XLIII, 1999). Nie sposób przecenić roli tego typu studiów. Jeśli ocenę znaleziska podaje właśnie Profesor Kolendo, to można ją traktować niemal jak wyrocznię i uznać, że w tej konkretnej sprawie nic więcej nie da się już zrobić.

Jerzy Kolendo nie tylko pisze o numizmatyce, nie tylko gromadzi materiały do kolejnych artykułów. Zawsze znajduje czas dla każdego, kto poprosi Go o pomoc, o konsultację, o radę. Zainicjował także wiele prac o tematyce numizmatycznej, dba o publikacje monet antycznych, interesuje się każdym nowym znaleziskiem.

Warto jeszcze wspomnieć o niezwykle licznych publikacjach autorstwa Jerzego Kolendo, które nie dotyczą wprawdzie numizmatyki bezpośrednio, ale są ważne i niezwykle pomocne przy interpretacji znalezisk monet antycznych z terenów Barbaricum. Wystarczy wymienić chociażby artykuły o imporcie futer czy niewolników z terenów Europy Barbarzyńskiej, o jeńcach rzymskich na terenach Barbaricum, czy też interesujące i bardzo często cytowane prace o wyprawie ekwity rzymskiego po bursztyn w okresie panowania Nerona. Jak bardzo publikacje te są pomocne w studiach nad na-

plywem monet antycznych na tereny Barbaricum, wie każdy, kto się zajmuje tą problematyką.

Profesor Jerzy Kolendo wychował liczną grupę uczniów. Wielu z nich, wykorzystując wiedzę i zasady wpojone im przez Profesora, jest obecnie uznanymi badaczami.

Nie jest przesadą stwierdzenie, że Profesor Jerzy Kolendo jest naukowcem wielkiej klasy, niezwykle cenionym w kraju i za granicą. Jest wybitnym uczonym i wspaniałym człowiekiem.

Sześćdziesięciolecie urodzin i 40-lecie pracy naukowej były okazją do opublikowania przez uczniów i przyjaciół Profesora Kolendo dedykowanego Mu zbioru studiów „*Nunc de Svebis dicendum est...*” (Warszawa 1995). Z okazji 65. rocznicy urodzin J. Kolendo wydane zostały dwa tomy podręczników uniwersyteckich pt. *Świat antyczny i Barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością*, t. 1–2, Warszawa 1998, które są zbiorem artykułów Jubilatę, publikowanych w wielu różnych książkach i czasopismach, często trudno dostępnych.

Renata Ciołek

Uroczystość jubileuszu profesora Jerzego Kolendo zorganizowano w dniu 13 stycznia 2004 r. Miejszem obchodów była Sala Złota Pałacu Kazimierzowskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Specjalnego charakteru spotkaniu nadała obecność „gwardii profesorskiej” w postaci czwórki rzymskich legionistów, którzy w pełnym rynsztunku, ze znakiem legionowym, strzegli zarówno wejścia do sali, jak i samego Jubilatę.

Na uroczystościach zgromadziła się ponad setka gości, reprezentujących różne ośrodki uniwersyteckie, Polską Akademię Nauk, środowisko muzealników. Taki skład osobowy odzwierciedlał rzeczywiste uznanie dla ogromnych zasług Profesora na wielu polach Jego działalności — historii starożytnej, archeologii, numizmatyki oraz dziejów zbieractwa starożytności.

Uroczystości otworzył J. M. Rektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof. P. Węgleński, przedstawiając sylwetkę profesora Kolendo. Po nim, reprezentując Uniwersytet Warszawski, głos zabrali: Dziekan Wydziału Historycznego, prof. P. Bieliński, i prof. K. Lewar-

towski, Dyrektor Instytutu Archeologii UW. W imieniu Polskiej Akademii Nauk laudację wygłosili przewodniczący Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN, prof. J. Danielewicz oraz prof. J. Lech, Przewodniczący Komitetu Nauk Pra- i Protohistorycznych PAN. Dyrektor Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, dr W. Brzeziński, wręczył Jubilatę Medal PMA. Prof. M. Mielczarek przekazał Jubilatę adresy skierowane od Instytutu Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi oraz Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego. Każde z wystąpień zawierało słowa uznania, gratulacje i serdeczne życzenia.

Kolejną część uroczystości zapoczątkowało wystąpienie prof. A. Bursche z Instytutu Archeologii UW. Wręczył on profesorowi Kolendo księgę jubileuszową przygotowaną przez grono uczniów i współpracowników Jubilatę.

Księga ta, zatytułowana „Antyk i barbarzyńcy” (Warszawa 2003), to poprzedzony wstępem zbiór 35 artykułów z zakresu archeologii i historii starożytnego Rzymu, europejskiego Barbaricum (te zdecydowanie przeważają), filologii klasycznej, dziejów zbieractwa zabytków antycznych. Dwa artykuły numizmatyczne poświęcone zostały znaleziskom monet na ziemiach Polski – monety geto-dackiej (które posłużyło jako punkt wyjścia do szeregu uwag na temat napływu monet greckich na teren Europy środkowej), oraz monet rzymskich ze stanowisk kultury przeworskiej w dorzeczu Liswarty.

Na zakończenie części oficjalnej J. M. Prorektor UW wyróżnił profesora Jerzego Kolendo Medalem Uniwersytetu Warszawskiego.

Po tym szczególnym akcencie uroczystości jubileuszowych przyszedł czas na osobiste rozmowy z Jubilatę oraz Gości między sobą. W tym ostatnim przypadku Jubileusz prof. Kolendo stał się okazją do dyskusji dla osób, które nie mają zbyt wielu możliwości bezpośrednich kontaktów. Dlatego były to niekiedy wspaniałe spotkania po latach i stanowiły szczególnie miłe uświetnienie uroczystości.

Dobrym pomysłem organizatorów było też stworzenie możliwości otrzymania w darze lub zakupu publikacji Jerzego Kolendo.

- Bibliografia prac Jerzego Kolendo za lata 1955–1995 zamieszczona została w dedykowanej Profesorowi księdze „*Nunc de Svebis dicendum est...*” (Warszawa 1995, s. 7–28). Informacje o wydanych po tej dacie publikacjach J. Kolendo z zakresu numizmatyki, o znaleziskach monet rzymskich na terenie Barbaricum w pierwszej kolejności, oraz dziejów kolekcjonerstwa numizmatycznego nie zostały podane drukiem. Aby uzupełnić tę lukę, Redakcja WN wykorzystwała jubileusz Profesora dla opublikowania ich zestawienia.
- 1995
Medalion cesarza Galliena z okolic Chocimia w zbiorach Gabinetu Numizmatycznego w Berlinie, WN XXXVIII, 1994 [1995], z. 1–2 (147–148), s. 57–63.
- 1997
Les recherches sur l'Antiquité menées par les Polonais en France au XIXe s. (Rozprawy Wydziału I Nauk Społecznych PAN, Historia, zes. 2), Warszawa 1997, 60 ss.
- Antiquitates. Od Jana Zamoyskiego do Stefana Cybulskiego, Łacina w Polsce, zes. 5–6, 1997, 152 ss.
- Central Europe and the Mediterranean World in the 1st–5th Centuries A.D., [w:] *Origins of Central Europe*, ed. P. Urbańczyk, Warsaw 1997, s. 5–21.
- Jakub Malinowski jako badacz archeologii gallo-rzymskiej, [w:] *Archeologia i starożytnicy. Studia dedykowane Profesorowi Andrzejowi Abramowiczowi w 70 rocznicę urodzin*, Łódź 1997, ed. M. Głosek et al., s. 119–126.
- 1998
Świat antyczny i Barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością, t. I–II, Warszawa 1998, (Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, Seria Podręczników, t. 1 i 3). t. I., ed. A. Bursche, R. Chowaniec, W. Nowakowski, 237 ss. (20 artykułów); t. II, ed. J. Andrzejowski, A. Bursche, R. Chowaniec, W. Nowakowski, 189 ss. (20 artykułów)
- O publikacji importów rzymskich z ziem Polski, [w:] *Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum*, Suplement, t. 1, Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski, I, ed. J. Kolendo przy współpracy J. Andrzejowskiego, A. Bursche i W. Nowakowskiego, Warszawa 1998, s. 9–13.
- Kontakty Cesarstwa rzymskiego z ziemiami Europy Środkowej, ibidem, s. 15–28.
- Izdebn, gm. Grodzisk Mazowiecki — skarby monet rzymskich czy monety z osady?, ibidem, s. 201–205.
- Gemma antyczna znaleziona w średniowiecznym Gnieźnie. Przyczynek do zagadnienia chrystianizacji antycznej glyptyki, „*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*”, XLVI, 1998, s. 79–86.
- Źródła archeologiczne i źródła pisane w badaniach nad kontaktami ekonomicznymi i politycznymi Imperium rzymskiego z ludami barbarzyńskimi [w:] *Amicorum dona. Studia classica et orientalia Stephano Skowronek ab amicis, collegis, discipulis oblata*, ed. F. Kiryk, M. Wilczyński, J. Ciecieląg, Kraków 1998, s. 77–86.
- 1999
Urna z „medalami rzymskimi” znaleziona niedaleko Reszla. Komentarz archeologiczny do korespondencji Ignacego Krasickiego z królem Stanisławem Augustem Poniatowskim, [w:] *Archeologia ziem pruskich. Nieznane zbiory i materiały archiwalne*, ed. W. Nowakowski, Olsztyn 1999, s. 15–22.
- Praca Georga Wende z roku 1699 o monetach rzymskich bitych z okazji zwycięstw nad Sarmatami, „*Notae Numismatae / Zapiski Numizmatyczne*”, III/IV, 1999, s. 251–262.
- O czterech lokalizacjach znaleziska monety rzymskiej odkrytej na cmentarzysku w Czerminie, WN XLIII, 1999, zes. 1–2 (167–168), s. 51–58.
- 2000
Guerres et Barbares: effets économiques des guerres sous le Haut Empire, [w:] *Entretiens d'archéologie et d'histoire. Saint-Bertrand-de-Comminges. Économie antique. La guerre dans les économies antiques*, 2000, s. 377–398.
- Athanase Kircher et le jésuite polonais Stanisław Solski sur l'obélisque de Constantinople, [w:] *Les civilisations du bassin méditerranéen. Hommages à Joachim Śliwa*, ed. K. M. Ciałowicz i J. A. Ostrowski, Cracovie 2000, s. 383–393.

Monety celtyckie z okolic Zatoru, „Acta Archaeologica Carpathica”, XXXV, 1999–2000, s. 75–88.

Antyk w Lyceum Hosianum w Braniewie i zgromadzone tam zbiory zabytków archeologicznych oraz epigraficznych, [w:] *Antiquitates Prussiae. Studia z archeologii dawnych ziem pruskich*, pod red. J. Kolendo, W. Nowakowskiego, Warszawa 2000, s. 45–66.

[razem z W. Nowakowskim] *Antiquitates Prussiae. Wprowadzenie w problematykę badań nad „starożytnościami krajowymi”*, [w:] *ibidem*, s. 5–8.

Złoty pierścień rzymski z imieniem właściciela z miejscowości Biały Kościół, woj. małopolskie, [w:] *Superiores Barbari, Księga pamiątkowa ku czci profesora Kazimierza Godłowskiego*, Kraków 2000 [2001], s. 215–222.

2001

Archeologia w warsztacie badawczym historyka starożytności, [w:] *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo starożytności klasycznej*, ed. E. Wipszycka, t. I/II, Warszawa 2001, s. 400–511, 588, tabl. 49–80.

Jeszcze o kolekcjach archeologicznych i wykopalnikach księcia Stanisława Poniatowskiego, „*Archeologia*”, LII, 2001 [2002], s. 77–90.

Kolekcje numizmatyczne rodziny Lelewelów, WN XLV, 2001 [wyd. 2002], s. 45–60.

O kilku znaleziskach monet rzymskich z ziem Polski, [w:] *Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska, Suplement*, t. 2, *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski*, II, ed. J. Kolendo i A. Bursche, Warszawa 2001, s. 143–164.

Bursztynowym szlakiem. Od denara do złotych, „*Archeologia Żywa*”, nr 2 (17) 2001, s. 39–42.

2002

‘*Maximarum personarum minuta compendia*’. Une allusion aux contorniates, dans le traité agronomique de Palladius, [w:] *Moneta mediaevalis. Studia numizmatyczne i historyczne ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Suchodolskiemu w 65. rocznicę urodzin*, ed. B. Paszkiewicz, Warszawa 2002, s. 349–355.

Badania nad antiquitates w Toruniu w XVII i pierwszej połowie XVIII w., [w:] *Studia Thoruniensia-Classica. Tradycje antyczne w Polsce północnej*, Warszawa 2002, s. 33–64.

2003

Trzy kolekcje numizmatyczne na Uniwersytecie Warszawskim, [w:] *Ars et educatio. Kultura artystyczna Uniwersytetu Warszawskiego*, ed. J. Miziołek, Warszawa 2003, s. 431–444.

[razem z B. Paszkiewiczem], O kilku znaleziskach monetarnych ze zbiorów numizmatycznych Uniwersytetu Warszawskiego, WN XLVII, zesz. 2 (176), 2003, s. 37–55.

Mariusz Mielczarek

Nowe prace doktorskie i magisterskie z zakresu numizmatyki

W ostatnich miesiącach obronione zostały dwie nowe rozprawy doktorskie i trzy prace magisterskie. W dniu 30 października 2003 r. w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie mgr Tadeusz Szczurek z Muzeum Lubuskiego w Gorzowie uzyskał stopień doktora archeologii na podstawie obszernej pracy „Obrót pieniędzy w Nowej Marchii w okresie askańskim”. Promotorem był prof. Stanisław Suchodolski, a recenzentami, którzy wysoko ocenili rozprawę: prof. Ryszard Kiersnowski z Instytutu Historii PAN oraz dr hab. Borys Paszkiewicz z UMCS w Lublinie.

Dnia 29 stycznia 2004 r. odbyła się w Instytucie Historii PAN w Warszawie publiczna obrona rozprawy doktorskiej mgr Jacka Adamczyka z tegoż Instytutu pt. „Płacidła w Europie Środkowej i Wschodniej w średniowieczu. Formy, funkcjonowanie, ewolucja”. Praca została napisana pod kierunkiem prof. Ryszarda Kiersnowskiego, oceniali ją zaś prof. Józef Szymański z UMCS w Lublinie i prof. Stanisław Suchodolski. Ten bardzo interesujący temat już dwukrotnie był podejmowany przez polskich mediewistów (dr J. Sztetyńo i dr P. Boron). Wyniki ich badań nie zostały jednak niestety w całości opublikowane. Dlatego należy się cieszyć, że rozprawa dr Adamczyka już jest przygotowywana do druku i ma się ukazać jeszcze w tym roku.

W Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego na seminarium prof. S. Sucho-

dolskiego obronione zostały dwie nowe prace magisterskie. Dnia 20 listopada 2002 r. dokonał tego Michał Zawadzki na podstawie opracowania: „Skarb półgroszy jagiellońskich z Łomży” (fragment publikowany w bieżącym zeszycie WN). Skarb ten przechowywany jest w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie. Autor znalazł zatrudnienie w Gabinetcie Numizmatycznym na Zamku Królewskim w Warszawie. Natomiast w dniu 17 marca 2004 r. Piotr Łyszkowski obronił swoją pracę magisterską zatytułowaną „Pojedyncze znaleziska monet wczesnośredniowiecznych z obszaru Polski”.

W Instytucie Prahistorii UAM w Poznaniu Rafał Stępień przygotował w początkach 2004 r. pod kierunkiem prof. dr Jerzego Fogla pracę magisterską zatytułowaną „Wczesnośredniowieczny skarb srebrny z Ostrowa nad Gopłem”. Chodzi o zespół odkryty w 1900 r., który wraz z kolekcją Zygmunta Zakrzewskiego trafił do zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie (WNA V, 1904).

S.S.

„Od monety wrocławskiej do dolnośląskiej” — wystawa we wrocławskim Ratuszu

Tytułowa „moneta dolnośląska” to dwuzłotówka z serii herbów wojewódzkich, przedstawiająca herb województwa dolnośląskiego. Jej wprowadzenie do obiegu w styczniu 2004 r. dało powód do otwarcia w Sali Książęcej Starego Ratusza we Wrocławiu ekspozycji poświęconej wrocławskiemu mennictwu, zorganizowanej przez Muzeum Miejskie Wrocławia przy wsparciu Oddziału Regionalnego Narodowego Banku Polskiego w tym mieście.

Głównym pomysłem wystawy jest pokazanie wspaniałej kolekcji stempli i punc mennicznych skonfrontowanej z monetami, które za pomocą tych narzędzi wykonano. Choć rzeźbione narzędzia są chlubą Muzeum Narodowego we Wrocławiu, pokazuje je Muzeum Miejskie, instytucja skupiająca wrocławskie muzea komunalne, w tym Muzeum Sztuki Mieszkańskiej w Starym Ratuszu właśnie. Z kolekcji narodowej pochodzi też część monet, inna część jednak nie ma podanej nazwy właściciela, przyszczać więc można, że te okazy — często bardzo efektowne — należą do zbiorów własnych Muzeum Miejskiego.

Podporządkowanie wystawy kolekcji narzędzi wyznaczyło jej zakres czasowy: pierwszą monetą jest dopiero grosz Macieja Korwina, a pierwszymi narzędziami są punce fragmentów figury św. Jana Chrzciciela z grosza z 1507 r. Dominują eksponaty XVI- i XVII-wieczne: złote i duże srebrne monety oraz medale z mennicy wrocławskiej. Zwracają uwagę nieukończony stemple z XVII w.: awersu dwudukata cesarza Macieja bez legendy i drobnej monety siedemnastowiecznej, prawdopodobnie greszla, w ogóle bez wizerunku. Pominięto więc całe mennictwo książęce i pierwsze półtora wieku mennictwa miejskiego. Uzyskano w zamian przejrzystość i możliwość skupienia uwagi gości na konkretnych, cennych obiektach. Podpisy są oszczędne (zamieniono je w przypadku szkolnego talara i półtalara nagrodowego). Jasna, gotycka sala, wsparta na jednej kolumnie, wzbogacona witrażowym wykuszem wysuniętym nad Rynek, daje wystawie piękną i nieprzyłumioną lekkimi gablotami oprawę architektoniczną.

Ekspozycji towarzyszy publikacja — efektowny albumik z wprawioną w okładkę tytułową dwuzłotową „monetą dolnośląską”, którą wszelako trudno uznać za ozdobę. Książka zawiera 26 zdjęć wybranych eksponatów. Niestety, nie podano ich danych inwentarzowych ani metrologicznych. Nie ma też katalogu całości ekspozycji, co w przypadku tak ważkiego naukowo zbioru byłoby wielce wskazane (*nb.*: na pewno szkoda, że wystawa nie została zamieszczona w serwisie internetowym Muzeum). W zamian, po stereotypowej przedmowie podpisanej przez prezesa Narodowego Banku Polskiego, Leszka Balcerowicza, i drugiej — niewiele konkretniejszej — dyrektora Muzeum Miejskiego, Macieja Łagiewskiego, znajdujemy czterostronicowy esej o historii mennictwa wrocławskiego. Autorem tego tekstu jest prof. Marian Haisig, a przedstawiony tu stan badań odpowiada wiedzy z początku lat sześćdziesiątych, ujętej w ówczesnej frazeologii. Obawiam się, że publikowanie dziś tego tekstu nie jest wyrazem lojalności wobec zmarłego przed kilkoma laty autora. Jedynym walorem książeczki zatem są dobre zdjęcia. Autorem koncepcji wystawy i redaktorem katalogu jest Maciej Łagiewski, któremu trzeba szczerze podziękować za pokazanie wspaniałych, a ciągle za mało obecnych w obiegu naukowym zabytków.

Borys Paszkiewicz

Sprawozdanie z działalności Komisji Numizmatycznej w 2003 r.

W 2003 r. odbyło się pięć otwartych posiedzeń Komisji Numizmatycznej. Na pierwszym z nich 12 lutego mgr Witold Garbaczewski z Bydgoszczy przedstawił kolejną część swojej większej pracy poświęconej ikonografii brakteatów polskich. Tym razem tematem był „Nowy Aaron, nowy Dawid, nowy Samson. Władca jako starotestamentowy bohater na brakteatach hebrajskich Mieszka III”. Nie mniej interesujący był drugi referat, wygłoszony przez mgr. Mirosława Andrałowicza z Poznania: „Bulla Bolesława Chrobrego?”. Autor zaprezentował w oryginale i na powiększonych zdjęciach odkryty niedawno w Wielkopolsce ołowiany zabytek, który interpretuje jako fragment najdawniejszej polskiej pieczęci sporządzonej przez Bolesława Chrobrego. Ta bardzo śmiała teza, lansowana już wcześniej w prasie, radio i telewizji, nie spotkała się z aprobatą zebranych, którzy zgodnie wykazywali brak dla niej podstaw. Tym nie mniej wyrazili oni przekonanie, że zabytek ten — nawet jeśli jest późniejszej daty (średniowiecze) — wart jest dalszych badań, a w pierwszej kolejności badań technicznych i konserwacji, które mogłyby uczynić przedstawienia i legandy.

Dnia 14 maja doszło do corocznego spotkania z dr. Peterem Ilischem z Münster, który mówił o monetach kolońskich z X i 1. połowy XI w., ich inspiracjach i naśladownictwach. Temat ten wzbudził duże zainteresowanie uczestników zebrania, a zwłaszcza współautorów nowego wydania inwentarzy znalezisk monet wczesnośredniowiecznych z ziem polskich. Powodem jest fakt, że w znaleziskach tych denary kolońskie i typu kolońskiego są często reprezentowane, przy czym budzą wątpliwości co do tego, jak je sklasyfikować i określić w czasie. Reputacja autora, jako najlepszego znawcy tego tematu, dawała natomiast gwarancję, że uzyskane wiadomości będą w pełni aktualne i wiarogodne.

Pięć dni później odbyła się druga część dyskusji o powodach deponowania skarbów kruszcowych. W części pierwszej dnia 27 maja 2002 zabierali głos archeolodzy (por. WN XLVI, 2002, s. 220 n.). Obecnie swój punkt widzenia przedstawili numizmatycy, ostro kryty-

kując tezę o głównie magicznej i kultowej genezie tego zjawiska. Historię badań oraz możliwości rozwiązania problemu omówił prof. Stanisław Suchodolski w referacie: „Kultowa czy ekonomiczna geneza skarbów epoki wikingów?” (por. BN 2003, nr 3, s. 185–196). Następnie mgr Mateusz Bogucki polemizował szczegółowo z już opublikowanymi tezami prof. Przemysława Urbańczyka i dra Jacka Kowalewskiego — „Przyczyny ukrywania skarbów we wczesnym średniowieczu” (por. tekst w bieżącym zeszycie WN). Wreszcie mgr Jerzy Piniński przypomniał swój tekst „Kto i dlaczego ukrywał monety?”, wygłoszony już w ubiegłym roku w Supraślu, a dotyczący tego zjawiska w szerszej perspektywie czasowej [por. Pieniądz i banki (tezauryzacja, obieg pieniężny, bankowość) — wspólnota dziejów — Białoruś, Litwa, Polska, Słowacja, Ukraina. Supraśl 5–7 IX 2002. Materiały z V Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej, red. K. Filipow, Warszawa 2002, s. 101–106]. Dla dalszej polemiki swoich łamów użyczyły WN.

Na pierwszym po przerwie wakacyjnej zebraniu Komisji w dniu 17 października 2003 polscy uczestnicy zdawali sprawę z XIII Międzynarodowego Kongresu Numizmatycznego w Madrycie (por. WN 2003, z. 2). Prof. M. Mielczarek przedstawił obrady sekcji numizmatyki greckiej, prof. A. Bursche i dr R. Ciołek — numizmatyki rzymskiej, prof. S. Suchodolski — numizmatyki średniowiecznej, a mgr D. Malarczyk — numizmatyki orientalnej. Ponadto omawiane były wyniki zebrania Międzynarodowej Komisji Numizmatycznej. Dokonano też oceny całego kongresu, porównując go z poprzednimi kongresami, a zwłaszcza z ostatnim z nich, który odbył się w 1997 r. w Berlinie. Porównanie to wypadło zdecydowanie na korzyść Madrytu.

Ostatnie zebranie (12. XII. 2003), zgodnie z już paroletnią tradycją, poświęcone było ikonografii brakteatów. Z trzech zaplanowanych referatów wygłoszono, z powodu choroby autorki, tylko dwa. Mgr Witold Garbaczewski mówił o przedstawieniach syreny i centaury, a dr hab. Borys Paszkiewicz dociekał kto był emitentem mało znanych brakteatów z imieniem Mieszka. W konkluzji autor stwierdził, że tropy prowadzą do Mieszka Płatonogiego jako księcia górnośląskiego (druk w następnym zeszycie WN).

Wydane zostały 2 zeszyty „Wiadomości Numizmatycznych”: opóźniony nr 2 za 2002 r. oraz nr 1 za 2003. Ten ostatni nosi podwójny tytuł — Polish Numismatic News VII, jest to bowiem obcojęzyczna edycja przygotowana specjalnie na Kongres w Madrycie. Kilkadziesiąt egzemplarzy zostało rozdyskrebowanych w czasie trwania Kongresu i po jego zakończeniu, spotykając się z dobrym przyjęciem.

Komisja Numizmatyczna rozpoczęła również, we współpracy z Muzeum w Nowej Soli,

przygotowania do kolejnej sesji numizmatycznej, która ma się odbyć w tym mieście w dniach 15–16 października 2004 r. Zaproponowany przez nas temat „Stempel monety — obraz i słowo” został zaakceptowany przez naszego partnera. Program przewiduje 12 referatów o wyobrażeniach i ich powiązaniu z legendami na monetach od czasów starożytnych po okres nowożytny z głównym akcentem na czasy średniowiecza.

Stanisław Suchodolski

Sprostowanie

W poprzednim numerze WN (XLVII, 2003, 176), w nekrologu Witolda Korskiego (s. 243), z winy redakcji omyłkowo podano, że zmarł on dnia 8 stycznia 2003 r. W rzeczywistości śmierć nastąpiła 8 sierpnia 2003 r. Za powstały błąd Autora i Czytelników przepraszamy.